



## Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

13 iulie 2023\*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contracte de împrumut ipotecar – Clauză care prevede o rată variabilă a dobânzii – Indice de referință întemeiat pe dobânda anuală efectivă (DAE) pentru împrumuturile ipotecare acordate de instituțiile de credit – Indice stabilit printr-un act normativ sau administrativ – Indicații care figurează în preambulul acestui act – Control referitor la cerința transparenței – Aprecierea caracterului abuziv”

În cauza C-265/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca, Spania), prin decizia din 19 aprilie 2022, primită de Curte la 20 aprilie 2022, în procedura

**ZR,**

**PI**

împotriva

**Banco Santander SA,**

CURTEA (Camera a noua),

compusă din doamna L. S. Rossi, președintă de cameră, domnul J.-C. Bonichot și doamna O. Spineanu-Matei (raportoare), judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 martie 2023,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru PI și ZR, de F. Fuster-Fabra Toapanta și A. Rebollo Redondo, abogados;
- pentru Banco Santander SA, de J. M. Rodríguez Cárcamo și A. M. Rodríguez Conde, abogados;

\* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul spaniol, de A. Ballesteros Panizo, în calitate de agent;
  - pentru Comisia Europeană, de S. Pardo Quintillán și N. Ruiz García, în calitate de agenți,
- având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatei generale, pronunță prezenta

### Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea, pe de o parte, a articolelor 5 și 7 din Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) (JO 2005, L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260) și, pe de altă parte, a articolului 3 alineatul (1), a articolelor 4 și 5, precum și a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între ZR și PI, pe de o parte, și Banco Santander SA, pe de altă parte, în legătură cu validitatea clauzei de revizuire periodică a ratei dobânzii aplicabile unui împrumut ipotecar acordat lui ZR și lui PI de predecesorul în drept al Banco Santander.

### Cadrul juridic

#### *Dreptul Uniunii*

##### *Directiva 93/13*

- 3 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13:  
„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”
- 4 Articolul 4 din această directivă prevede:  
„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.  
  
(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile

furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

5 Articolul 5 din directiva menționată are următorul cuprins:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. Această normă de interpretare nu se aplică în contextul procedurilor prevăzute la articolul 7 alineatul (2).”

#### *Directiva 2005/29*

6 Conform articolului 19 din Directiva 2005/29, statele membre trebuiau să adopte și să publice până la 12 iunie 2007 actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acesteia și să informeze de îndată Comisia Europeană cu privire la aceasta. Aceste dispoziții trebuiau să fie aplicate până la 12 decembrie 2007.

#### *Dreptul spaniol*

7 Potrivit articolului 1258 din Código civil (Codul civil):

„Contractul este perfectat doar prin consimțământul părților și obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat în acesta, ci și la toate urmările pe care buna-credință, obiceiul sau legea le dau obligației, după natura sa.”

8 Directiva 93/13 a fost transpusă în dreptul spaniol prin ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación (Legea 7/1998 privind condițiile generale ale contractelor) din 13 aprilie 1998 (BOE nr. 89 din 14 aprilie 1998, p. 12304).

9 Articolul 7 din această lege prevede:

„Se consideră că următoarele condiții generale nu figurează în contract:

- a) cele despre care consumatorul nu a avut în mod real ocazia să ia pe deplin cunoștință la momentul încheierii contractului sau care nu au fost semnate, dacă este cazul, potrivit articolului 5;
- b) cele care sunt ilizibile, ambigue, obscure și incomprehensibile, cu excepția situației în care, în cazul celor din urmă, aderentul le-a acceptat expres în scris și în care acestea respectă reglementarea specifică privind transparența clauzelor contractuale în acest domeniu.”

10 Potrivit articolului 8 din legea menționată:

„1. Sunt nule de plin drept condițiile generale care, în prejudiciul aderentului, contravin dispozițiilor prezentei legi sau ale oricărei alte norme imperative sau prohibitive, cu excepția cazului în care acestea sancționează în mod diferit încălcarea lor.

2. În special, sunt nule condițiile generale abuzive din contractele încheiate cu un consumator [...]”

- 11 Ley 3/1991, de Competencia Desleal (Legea 3/1991 privind concurența neloială) din 10 ianuarie 1991 (BOE nr. 10 din 11 ianuarie 1991, p. 959) prevede la articolul 4 alineatul 1:

„Un comportament este considerat neloial dacă este în mod obiectiv contrar cerințelor bunei-credințe.

În relațiile cu consumatorii sau cu utilizatorii, comportamentul unui profesionist este contrar cerințelor bunei-credințe în cazul în care încalcă normele diligenței profesionale, înțeleasă ca nivel de competență specializată și de considerație pe care profesionistul poate să îl exercite în mod rezonabil, în conformitate cu practica comercială loială și în cazul în care denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul economic al consumatorului mediu sau al membrului mediu al grupului cărui i se adresează practica, dacă este vorba despre o practică comercială orientată către un grup particular de consumatori.

În sensul prezentei legi, prin comportament economic al consumatorului sau al utilizatorului se înțelege orice decizie prin care consumatorul sau utilizatorul alege să acționeze sau să se abțină de la a acționa în legătură cu:

- a) selectarea unei oferte sau a unui furnizor;
- b) achiziționarea unui bun sau a unui serviciu, precum și, după caz, modalitățile și condițiile acestei achiziții;
- c) plata prețului, integrală sau parțială, sau orice altă formă de plată.

[...]”

- 12 Intitulat „Omisiuni înșelătoare”, articolul 7 din această lege are următorul cuprins:

„1. Se consideră neloială omiterea sau disimularea informațiilor necesare pentru ca destinatarul să ia sau să poată lua o decizie în cunoștință de cauză cu privire la comportamentul său economic. Aceasta este de asemenea neloială în cazul în care informațiile furnizate sunt neclare, neinteligibile, ambigue sau nepotrivite sau dacă scopul comercial al acestei practici nu este divulgat, atunci când acesta nu reiese din context.

2. Pentru a stabili caracterul înșelător al actelor menționate la alineatul precedent, se ține seama de contextul factual în care acestea se produc, în special de toate caracteristicile și circumstanțele, precum și de limitele proprii mediului de comunicare utilizat.”

- 13 Banco de España (Banca Spaniei) a adoptat circular 8/1990, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (Circulara 8/1990, în atenția instituțiilor de credit, privind transparența operațiunilor și protecția clienților) din 7 septembrie 1990 (BOE nr. 226 din 20 septembrie 1990, p. 27498). Aceasta a fost modificată printre altele prin circular 5/1994, a entidades de crédito (Circulara 5/1994, în atenția instituțiilor de credit) din 22 iulie 1994 (BOE nr. 184 din 3 august 1994, p. 25106). După modificarea sa prin Circulara 5/1994, Circulara 8/1990 stabilea anumiți indici sau rate de referință oficiale pentru împrumuturile ipotecare. Printre acestea figurau diverse rate medii ale împrumuturilor ipotecare

cu o durată mai mare de trei ani, destinate achiziționării unei locuințe al cărei preț este stabilit în mod liber (denumite în continuare „IRPH”), printre care cele referitoare la împrumuturile acordate de bănci (denumite în continuare ratele „IRPH ale băncilor”) și cele referitoare la împrumuturile acordate de ansamblul instituțiilor de credit (denumite în continuare ratele „IRPH ale instituțiilor de credit”).

- 14 Preambulul Circularei 5/1994, circulara de modificare menționată la punctul anterior, cuprindea următorul fragment:

„Ratele de referință selectate sunt, în cele din urmă, [dobânzi anuale efective (DAE)]. Ratele medii ale împrumuturilor ipotecare acordate de bănci și de ansamblul instituțiilor pentru achiziționarea unei locuințe al cărei preț este stabilit în mod liber constituie propriu-zis DAE, întrucât acestea includ, în plus, efectul comisioanelor. De asemenea, utilizarea lor în mod direct și simplu ca rate contractuale ar implica plasarea ratei [DAE] a operațiunii ipotecare deasupra ratei practicate pe piață. Pentru a alinia rata DAE a acestei operațiuni la cea a pieței, ar fi necesar să se aplice o marjă negativă, a cărei valoare ar varia în funcție de comisioanele operațiunii și de frecvența plăților.”

### **Litigiul principal și întrebările preliminare**

- 15 La 12 mai 2006, ZR și PI, pe de o parte, și predecesorul în drept al Banco Santander, pe de altă parte, au încheiat un contract de împrumut ipotecar având ca obiect suma de 197 934,54 euro.
- 16 Conform articolului 3 bis din acest contract (denumit în continuare „clauza în litigiu”), rata dobânzii este variabilă, o nouă rată urmând a fi stabilită la finalul fiecărei perioade de 12 luni, pentru următoarele 12 luni, până la sfârșitul contractului respectiv. Noua rată a dobânzii este stabilită în raport cu o „rată de referință”, și anume rata IRPH a instituțiilor de credit, majorată cu 0,20 puncte procentuale, sau cu o „rată de referință alternativă”, și anume rata IRPH a băncilor, majorată cu 0,50 puncte procentuale.
- 17 Alineatul 3 al clauzei în litigiu definește rata de referință după cum urmează:
- „Rata de referință este [rata IRPH a instituțiilor de credit], definită ca fiind media simplă a ratelor medii ale dobânzilor ponderate cu capitalul operațiunilor de împrumut cu garanție ipotecară cu o durată egală sau mai mare de trei ani pentru achiziționarea unei locuințe de pe piața liberă, operațiuni pe care toate [entitățile, respectiv] băncile, casele de economii și societățile de credit ipotecar le-au inițiat sau reînnoit în cursul lunii de referință a indicelui, luând ca referință ultima dintre aceste rate medii publicată în [BOE] de Banca Spaniei înainte de începutul fiecărei noi perioade de calcul al dobânzilor și în cursul celor trei luni calendaristice precedente.”
- 18 Acest alineat 3 definește în termeni similari rata de referință alternativă, care este aplicabilă în cazul în care rata de referință nu este publicată.
- 19 În clauza în litigiu se precizează de asemenea că rata de referință și rata de referință alternativă sunt descrise în anexa VIII la Circulara 8/1990.

- 20 La 13 februarie 2020, ZR și PI au sesizat Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca, Spania), care este instanța de trimitere, cu o cerere având ca obiect constatarea nulității clauzei în litigiu ca urmare a caracterului său abuziv și obligarea Banco Santander la repararea prejudiciului pe care reclamantii l-ar fi suferit ca urmare a aplicării acestei clauze.
- 21 ZR și PI arată în fața acestei instanțe că faptul că clauza în litigiu face trimitere, pentru revizuirea anuală a ratei dobânzii împrumutului lor, la rate IRPH, prevăzând în același timp o majorare redusă a acestora, și anume cu 0,20 puncte procentuale în cazul ratelor IRPH ale instituțiilor de credit sau cu 0,50 puncte procentuale în cazul ratelor IRPH ale băncilor, este înșelător. Astfel, o asemenea prezentare, care constă într-o majorare relativ limitată, ar încuraja candidații la obținerea unui împrumut să încheie un contract de împrumut a cărui rată este revizuilă mai degrabă prin referire la o rată IRPH decât prin referire la rata medie a pieței interbancare europene (denumită în continuare „indicele Euribor”), în timp ce, cu o majorare net mai substanțială, chiar de ordinul a 2 %, o referire la indicele Euribor ar conduce la aplicarea unei rate a dobânzii revizuite mai mici. Aceasta ar decurge din faptul că, contrar indicelui Euribor, ratele IRPH ar fi calculate pe baza unor rate care iau în considerare comisioane. Potrivit reclamanților din litigiul principal, prejudiciul pe care l-au suferit ca urmare a aplicării clauzei în litigiu se ridică la 39 799,25 euro.
- 22 Pârâta din litigiul principal contestă cererea menționată în ceea ce privește atât afirmarea caracterului abuziv al clauzei în litigiu, cât și evaluarea prejudiciului invocat. Ea susține de asemenea că această clauză a fost negociată individual și că ea este legală în principiu, ratele IRPH constituind indici oficiali și publici și, prin urmare, accesibili consumatorilor, aceștia din urmă putând, prin urmare, să cunoască datele relevante cu privire la modul lor de calcul și la evoluția lor istorică prin referire la datele care figurează în contractul în discuție în litigiul principal.
- 23 În cursul procedurii desfășurate în fața instanței de trimitere, reclamantii din litigiul principal au susținut în plus că trebuia constatată nulitatea clauzei în litigiu ca urmare a faptului că, întrucât desemna o rată IRPH ca rată de referință pentru revizuirile periodice ale ratei dobânzii împrumutului în cauză, aceasta ar fi trebuit să prevadă aplicarea unei marje negative, astfel cum ar impune Circulara 5/1994, iar nu a unei marje pozitive.
- 24 Instanța de trimitere subliniază că preambulul Circularei 5/1994 nu are valoare normativă. Totuși, ea consideră că acesta dovedește că autoritatea administrativă care este autoarea circularei menționate aprecia că comercializarea de produse ce includ o referire la o rată IRPH ar trebui să fie însoțită de aplicarea unei marje negative.
- 25 În ceea ce privește prezentarea clauzei în litigiu, instanța de trimitere arată că contractul în discuție în litigiul principal nu menționează indicațiile care figurează în acest preambul cu privire la aplicarea unei marje negative în cazul ratelor IRPH pentru a le alinia la rata pieței.
- 26 În ceea ce privește efectele clauzei în litigiu, această instanță subliniază că referirea la o rată IRPH este intrinsec defavorabilă împrumutaților, în măsura în care un astfel de indice este constituit dintr-o medie a ratelor dobânzii pentru toate operațiunile de împrumut vizate în curs, aceste rate fiind deja constituite în parte din comisioane și din majorări.

- 27 În consecință, instanța de trimitere consideră că lipsa de informații care să fie oferite împrumutaților cu privire la conținutul preambulului Circularei 5/1994 și, așadar, cu privire la caracteristicile ratelor IRPH, dar și, la modul general, cu privire la nivelurile IRPH și, respectiv, ale indicelui Euribor ar putea contraveni bunei-credințe și genera un dezechilibru în detrimentul consumatorilor, care să justifice calificarea clauzei în litigiu drept abuzivă.
- 28 Pe de altă parte, aceasta apreciază că lipsa de informații cu privire la conținutul preambulului Circularei 5/1994, coroborată cu aplicarea unei marje pozitive ușor mai reduse decât cele aplicate pentru împrumuturile ale căror rate sunt stabilite prin referire la indicele Euribor, ar putea constitui o strategie comercială, menită să dea impresia că sarcina dobânzilor va fi avantajoasă. Dimpotrivă, comunicarea către candidații la obținerea unui împrumut a informației care figurează în preambulul Circularei 5/1994 le-ar permite acestora să ia o decizie în cunoștință de cauză.
- 29 În acest context, instanța de trimitere are în vedere posibilitatea ca includerea clauzei în litigiu în contractul de împrumut în discuție în litigiul principal să fie considerată drept practică comercială neloială, în sensul articolului 5 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2005/29, întrucât ar denatura sau ar putea denatura semnificativ comportamentul economic al consumatorului mediu ca urmare a lipsei de informații cu privire la necesitatea aplicării unei marje negative atunci când rata de referință este o rată IRPH. În această privință, ea arată că, potrivit jurisprudenței Curții, existența unei practici comerciale neloiale, în sensul Directivei 2005/29, în raport cu o clauză contractuală constituie un element de apreciere a caracterului abuziv al acestei clauze.
- 30 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Având în vedere că în calculul [ratelor IRPH ale instituțiilor de credit] se includ comisioanele și marjele aplicate [ratelor nominale], astfel încât [aceste rate] sunt mai împovărătoare pentru consumator decât celelalte DAE de pe piață, și că, în Circulara nr. 5/1994 [...] – care reprezintă criteriul normativ al organismului de control –, se stabilește că aceste marje trebuie să fie negative, aspect care a fost omis și ignorat la scară largă de instituțiile financiare, derogarea totală de la criteriul normativ al organismului de control este contrară articolelor 5 și 7 din [Directiva 2005/29]?
- 2) În cazul în care se apreciază că derogarea de la criteriul normativ menționat anterior este contrară articolelor 5 și 7 din Directiva [2005/29], în conformitate cu jurisprudența Curții [...] în cauza C-689/20, această practică neloială constituie un indiciu pentru evaluarea și constatarea caracterului abuziv al clauzei și este contrară articolelor 3 și 4 din Directiva 93/13 [...]?
- 3) În condițiile în care nu s-a ținut deloc seama de Circulara nr. 5/1994 [...], care avea ca destinatar sectorul financiar, dar care nu este cunoscută publicului larg, și se constată că neluarea sa în considerare este contrară articolului 7 din Directiva [2005/29], această omisiune constituie un element de apreciere a caracterului abuziv în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, iar indicele [IRPH], care este compus din «indice de referință și marjă», trebuie eventual să fie supus unui control al transparenței?

- 4) Articolul 3 alineatul (1) și articolele 4 și 5 din Directiva [93/13] se opun unei jurisprudențe naționale [potrivit căreia lipsa aplicării unei marje negative în cazul ratelor IRPH nu constituie] o practică abuzivă, în pofida cerinței prevăzute [în acest sens] în preambulul Circularei [5/94] [și a faptului că împrumuturile a căror rată variabilă este stabilită prin referire la IRPH, care este mai puțin avantajoasă decât toate celelalte DAE, au fost comercializate ca produse la fel de avantajoase ca împrumuturile a căror rată variabilă este stabilită prin referire la indicele Euribor], fără a ține seama de necesitatea de a [aplica IRPH] o marjă negativă, [aceasta putând avea drept consecință] încetarea [efectelor] contractelor [care prevăd o asemenea aplicare a indicelui IRPH, ca urmare a nulității lor], [faptul că] băncile ar trebui să se abțină de la utilizarea lor în viitor, întrucât comercializarea acestui serviciu către consumatorii vulnerabili poate afecta comportamentul lor economic, precum și excluderea acestor clauze din contractele comerciale ca urmare a caracterului lor neloyal, având în vedere că au fost introduse pentru stabilirea ratelor dobânzii cu încălcarea Directivei [2005/29]?
- 5) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva [93/13] [se opune] neefectuării unui control privind includerea și caracterul abuziv al unei clauze [care prevede că rata variabilă a unui contract de împrumut este stabilită prin referire la IRPH în contextul impunerii unei marje în mod netransparent], având în vedere că, în oferta prezentată de o instituție bancară, marja trebuie să fie negativă și că, la momentul furnizării informațiilor precontractuale, consumatorului nu i se aduce la cunoștință evoluția dobânzii aplicate împrumutului său, [fapt ce contravine Directivei 2005/29]?”

## **Cu privire la întrebările preliminare**

### ***Cu privire la admisibilitatea primei, a celei de a doua, a celei de a treia și a celei de a cincea întrebări***

- 31 Prin intermediul primei întrebări formulate, instanța de trimitere solicită Curții în esență să se pronunțe cu privire la compatibilitatea cu articolele 5 și 7 din Directiva 2005/29 a unui contract de împrumut cu dobândă variabilă încheiat între un profesionist și un consumator, a cărui clauză privind modalitățile de revizuire periodică a ratei dobânzii ia drept referință un indice oficial căruia i se aplică o majorare, existând astfel o contradicție față de indicațiile cuprinse în actul prin care autoritatea competentă a instituit acest indice, care precizau, dimpotrivă, că, ținând seama de modul de calcul, ar fi necesar să se aplice o marjă negativă pentru a alinia rata DAE a împrumutului la cea de pe piață.
- 32 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări formulate, această instanță solicită anumite precizări în ipoteza în care prima întrebare ar primi un răspuns negativ.
- 33 În sfârșit, prin intermediul celei de a cincea întrebări formulate, instanța de trimitere ridică problema interpretării articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 în contextul încheierii unui contract de împrumut a cărui rată a dobânzii este prezentată în mod înșelător, cu nerespectarea cerințelor Directivei 2005/29.
- 34 Potrivit unei jurisprudențe constante, întrebările privind dreptul Uniunii adresate de instanța națională beneficiază de o prezumție de pertinență. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul



litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate [Hotărârea din 24 noiembrie 2020, Openbaar Ministerie (Fals în înscrisuri), C-510/19, EU:C:2020:953, punctul 26 și jurisprudența citată].

- 35 În acest scop, pentru a permite Curții să ofere o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă pentru instanța națională, cererea de decizie preliminară trebuie, conform articolului 94 litera (c) din Regulamentul de procedură al Curții, să cuprindă expunerea motivelor care au determinat instanța de trimitere să aibă îndoieli cu privire la interpretarea sau validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura pe care instanța de trimitere o stabilește între aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă litigiului principal [Hotărârea din 26 ianuarie 2023, Ministerstvo na vatreshnite raboti (Înregistrarea de date biometrice și genetice de către poliție), C-205/21, EU:C:2023:49, punctul 55, precum și jurisprudența citată].
- 36 Prima, a doua, a treia și a cincea întrebare adresate presupun ca Directiva 2005/29 să fie aplicabilă litigiului principal.
- 37 În această privință, trebuie amintit că o normă de drept nouă se aplică începând de la intrarea în vigoare a actului care o instituie și că, deși aceasta nu se aplică situațiilor juridice născute și care au devenit definitive sub imperiul legii vechi, ea se aplică efectelor viitoare ale acestora, precum și situațiilor juridice noi. Soluția este diferită, sub rezerva respectării principiului neretroactivității actelor juridice, numai dacă noua normă este însoțită de dispoziții speciale care stabilesc în mod specific condițiile de aplicare în timp a acesteia (Hotărârea din 16 decembrie 2010, Stichting Natuur en Milieu și alții, C-266/09, EU:C:2010:779, punctul 32, precum și Hotărârea din 26 martie 2015, Comisia/Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, punctul 32).
- 38 Astfel, în ceea ce privește în special directivele, ca regulă generală, numai situațiile juridice împlinite după expirarea termenului de transpunere a unei directive intră, *ratione temporis*, în domeniul de aplicare al directivei respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 ianuarie 2019, E. B., C-258/17, EU:C:2019:17, punctul 53 și jurisprudența citată).
- 39 Or, conform articolului 19 din Directiva 2005/29, statele membre trebuiau să adopte și să publice până la 12 iunie 2007 dispozițiile necesare pentru a se conforma acesteia, iar aceste dispoziții trebuiau să fie aplicate până la data de 12 decembrie a aceluiași an.
- 40 În practică, Regatul Spaniei și Comisia au arătat în ședință că Directiva 2005/29 a fost în cele din urmă transpusă în dreptul spaniol prin ley 29/2009, por la que se modifica el régimen legal de la competencia desleal y de la publicidad para la mejora de la protección de los consumidores y usuarios (Legea 29/2009 de modificare a regimului legal al concurenței nelocale și al publicității în vederea îmbunătățirii protecției consumatorilor și a utilizatorilor) din 30 decembrie 2009 (BOE nr. 315 din 31 decembrie 2009, p. 112039).
- 41 Rezultă din cele ce precedă că Directiva 2005/29 nu era aplicabilă la data încheierii contractului în discuție în litigiul principal, intervenită la 12 mai 2006.
- 42 În consecință, interpretarea acestei directive nu are legătură cu soluționarea litigiului principal, astfel încât primele trei întrebări, precum și, în parte, a cincea întrebare, care privesc, direct sau indirect, această interpretare, sunt inadmisibile.

- 43 În ceea ce privește a cincea întrebare, în măsura în care aceasta privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, cererea de decizie preliminară nu prezintă elementele impuse la articolul 94 litera (c) din Regulamentul de procedură, destinate să permită Curții să răspundă în mod util instanței de trimitere, din moment ce această cerere nu expune motivele care au determinat instanța respectivă să aibă îndoieli cu privire la interpretarea dispoziției menționate.
- 44 În consecință, a cincea întrebare este de asemenea inadmisibilă în totalitate.

### *Cu privire la a patra întrebare*

- 45 Prin intermediul celei de a patra întrebări formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1), precum și articolele 4 și 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun unei jurisprudențe naționale potrivit căreia o clauză dintr-un contract de împrumut cu dobândă variabilă care ia drept indice de referință o rată IRPH careia i se aplică o majorare, în pofida indicațiilor care figurează în preambulul Circularei 5/1994, nu este abuzivă.
- 46 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în primul rând, decizia de trimitere nu cuprinde informații cu privire la conținutul precis al jurisprudenței naționale vizate de această întrebare, astfel încât Curtea nu dispune de elementele necesare pentru a formula un răspuns în funcție de această jurisprudență.
- 47 În al doilea rând, din considerațiile cuprinse în decizia de trimitere rezultă că întrebarea menționată privește nu numai faptul că clauza în litigiu nu prevede aplicarea unei marje negative în cazul ratei IRPH desemnate drept indice de referință pentru a ține seama de efectele modului de calcul al ratelor IRPH, astfel cum sunt descrise în preambulul Circularei 5/1994, ci și lipsa de informații care să fie furnizate împrumutaților în faza precontractuală cu privire la existența și la conținutul acestor indicații, fapt confirmat în special de menționarea articolului 5 din Directiva 93/13, dispoziție care privește cerința transparenței.
- 48 În sfârșit, în al treilea rând, din aceste considerații rezultă de asemenea că, pe de o parte, clauza în litigiu face trimitere la Circulara 8/1990 în măsura în care aceasta din urmă descrie ratele IRPH în anexa VIII la aceasta și că, pe de altă parte, preambulul care conține indicațiile referitoare la efectele modului de calcul al ratelor IRPH nu figurează în această circulară, ci în Circulara 5/1994, ambele circulare fiind publicate oficial.
- 49 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie considerat că, prin intermediul celei de a patra întrebări formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1), precum și articolele 4 și 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că, pentru a aprecia transparența și caracterul eventual abuziv al unei clauze dintr-un contract de împrumut ipotecar cu rată variabilă care desemnează, drept indice de referință pentru revizuirea periodică a ratei dobânzii aplicabile acestui împrumut, un indice stabilit printr-o circulară care a fost publicată oficial, căruia i se aplică o majorare, este relevant conținutul informațiilor cuprinse într-o altă circulară, în care se menționează necesitatea de a aplica acestui indice, având în vedere modul său de calcul, o marjă negativă în vederea alinierii respectivei rate a dobânzii la rata de pe piață.
- 50 Trebuie precizat că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, competența acesteia în materie privește interpretarea noțiunilor din Directiva 93/13, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acesteia, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se

pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 ianuarie 2014, *Constructora Principado*, C-226/12, EU:C:2014:10, punctul 20 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 52 și jurisprudența citată).

- 51 În ceea ce privește, în primul rând, cerința privind transparența clauzelor contractuale, astfel cum rezultă aceasta din articolul 4 alineatul (2) și din articolul 5 din Directiva 93/13, trebuie amintit că, pentru un consumator, informarea, înaintea încheierii unui contract, cu privire la condițiile contractuale și la consecințele respectivei încheieri este de o importanță fundamentală. Acesta decide, în special pe baza respectivei informări, dacă dorește să se oblige potrivit condițiilor redactate în prealabil de profesionist (Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Andriuc și alții*, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 48, precum și jurisprudența citată).
- 52 În consecință și întrucât sistemul de protecție pus în aplicare de această directivă se întemeiază pe ideea că, în ceea ce privește printre altele nivelul de informare, consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de profesionist, această cerință trebuie înțeleasă în mod extensiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Andriuc și alții*, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 44, precum și jurisprudența citată).
- 53 Concret, cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil presupune că, în cazul contractelor de împrumut, instituțiile financiare trebuie să furnizeze împrumutaților informații suficiente pentru a le permite să adopte decizii prudente și în cunoștință de cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Andriuc și alții*, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 51). În această privință, revine instanței naționale, atunci când ține seama de toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului, obligația să verifice că au fost comunicate consumatorului toate elementele care pot avea un efect asupra întinderii obligației sale și care îi permit acestuia să evalueze printre altele costul total al împrumutului său (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Andriuc și alții*, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 47, precum și jurisprudența citată).
- 54 Joacă un rol decisiv în această apreciere, pe de o parte, aspectul dacă clauzele sunt redactate în mod clar și inteligibil astfel încât să îi permită unui consumator mediu, și anume un consumator normal informat și suficient de atent și de avizat, să evalueze un astfel de cost și, pe de altă parte, menționarea sau lipsa menționării în contractul de credit a informațiilor considerate, având în vedere natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul, drept esențiale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Andriuc și alții*, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 47, precum și jurisprudența citată).
- 55 În ceea ce privește mai precis o clauză care prevede, în cadrul unui contract de împrumut ipotecar, o remunerație a acestui împrumut prin intermediul unor dobânzi calculate pe baza unei rate variabile stabilite, precum în cauza principală, prin referire la un indice oficial, cerința privind transparența trebuie înțeleasă în sensul că impune printre altele ca un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să fie în măsură să înțeleagă funcționarea concretă a modului de calcul al acestei rate și să evalueze astfel, pe baza unor criterii clare și inteligibile, consecințele economice, potențial semnificative, ale unei asemenea clauze asupra obligațiilor sale financiare (Hotărârea din 3 martie 2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 51 și jurisprudența citată).

- 56 Printre elementele relevante care trebuie luate în considerare de instanța națională atunci când efectuează verificările necesare în această privință figurează nu numai conținutul informațiilor furnizate de creditor în cadrul negocierii contractului de împrumut în cauză, ci și împrejurarea că elementele principale referitoare la calculul indicelui de referință sunt ușor accesibile ca urmare a publicării lor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctele 52, 53 și 56).
- 57 În speță, din decizia de trimitere reiese că, pe de o parte, indicele de referință în discuție în litigiul principal a fost stabilit prin Circulara 8/1990, care a fost publicată în *Boletín Oficial del Estado*. Pe de altă parte, se precizează în clauza în litigiu că acest indice este descris în anexa VIII la circulara menționată și că aceasta din urmă provine de la Banca Spaniei.
- 58 Revine instanței de trimitere sarcina de a se asigura că informațiile astfel furnizate erau suficiente pentru a permite unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să ia cunoștință efectiv de modalitățile de calcul al indicelui de referință prevăzut în clauza în litigiu.
- 59 În ceea ce privește aspectul dacă luarea efectivă la cunoștință a modalităților de calcul al indicelui de referință prevăzut în clauza în litigiu, care figurează în anexa VIII la Circulara 8/1990, era suficientă pentru a permite unui consumator mediu să le înțeleagă și să aprecieze consecințele lor economice fără să i se aducă la cunoștință și informațiile care figurează în preambulul Circularei 5/1994, este necesar ca instanța de trimitere să țină seama de importanța acestora pentru consumatorul respectiv pentru a evalua în mod corect consecințele economice ale încheierii contractului de împrumut ipotecar în discuție în litigiul principal. În această privință, constituie un indiciu relevant al utilității unor astfel de informații pentru consumator faptul că instituția autoare a Circularei 5/1994 a considerat oportun să atragă atenția instituțiilor de credit, prin intermediul acestui preambul, asupra nivelului ratelor IRPH în raport cu rata pieței și a necesității de a aplica o marjă negativă pentru a le alinia la această rată.
- 60 Este de asemenea relevantă pentru aprecierea instanței de trimitere împrejurarea că aceste informații, deși au fost publicate în *Boletín Oficial del Estado*, figurează în preambulul Circularei 5/1994, iar nu în circulara de stabilire a indicelui de referință contractual, la care făcea trimitere clauza în litigiu, și anume Circulara 8/1990. Revine în special acestei instanțe sarcina de a verifica dacă obținerea informațiilor menționate presupunea îndeplinirea unui demers care, deși utilizat deja în cercetarea juridică, nu era rezonabil să fie cerut unui consumator mediu.
- 61 În al doilea rând, în ceea ce privește aprecierea caracterului eventual abuziv al unei clauze precum clauza în litigiu, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că o clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința bunei-credințe, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.
- 62 În această privință, este necesar să se arate cu titlu introductiv că din decizia de trimitere reiese că pârâta din litigiul principal susține că clauza în litigiu a fost negociată individual. Este de competența instanței de trimitere să se pronunțe în această privință, luând în considerare normele privind repartizarea sarcinii probei prevăzute la articolul 3 alineatul (2) primul și al treilea paragraf din Directiva 93/13, care prevăd printre altele că, în cazul în care profesionistul pretinde că s-a negociat individual o clauză standard, acestuia îi revine sarcina probei.

- 63 În cadrul aprecierii caracterului abuziv al unei clauze dintr-un contract care nu a fost negociată individual, pe care instanța națională trebuie să o efectueze în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, acesteia îi revine sarcina să evalueze, având în vedere ansamblul circumstanțelor cauzei, într-o primă etapă, posibila nerespectare a cerinței de bună-credință și, într-o a doua etapă, existența unui eventual dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului, în sensul acestei din urmă dispoziții (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 49, precum și jurisprudența citată).
- 64 Pentru a preciza aceste noțiuni, trebuie amintit, pe de o parte, în ceea ce privește împrejurările în care un astfel de dezechilibru este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, că, având în vedere al șaisprezecelea considerent al Directivei 93/13, instanța națională trebuie să verifice dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o astfel de clauză în urma unei negocieri individuale (Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 60 și jurisprudența citată).
- 65 Pe de altă parte, pentru a stabili dacă o clauză provoacă un „dezechilibru semnificativ” între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, este necesar să se țină seama în special de normele aplicabile în dreptul național în lipsa unui acord între părți, astfel încât să se evalueze dacă și, eventual, în ce măsură acest contract îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 59). În ceea ce privește o clauză referitoare la calculul dobânzilor în cazul unui contract de împrumut, este de asemenea pertinent să se compare modul de calcul al ratei dobânzilor obișnuite prevăzută de această clauză și quantumul efectiv al acestei rate care rezultă de aici cu modalitățile de calcul utilizate în mod obișnuit și cu rata dobânzii legale, precum și cu ratele dobânzii practice pe piață la data încheierii contractului în discuție în litigiul principal pentru un împrumut cu un quantum și cu o durată echivalente cu cele ale contractului de împrumut în cauză (Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 65).
- 66 Trebuie amintit de asemenea că, după cum impune articolul 5 din Directiva 93/13, caracterul transparent al unei clauze contractuale constituie unul dintre elementele care trebuie luate în considerare în cadrul aprecierii caracterului abuziv al acestei clauze (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 49). În schimb, din articolul 4 alineatul (2) din această directivă rezultă că împrejurarea că o clauză nu este redactată într-un limbaj clar și inteligibil nu este, în sine, de natură să îi confere un caracter abuziv (a se vedea în acest sens Ordonanța din 17 noiembrie 2021, Gómez del Moral Guasch, C-655/20, EU:C:2021:943, punctul 37).
- 67 În sfârșit, trebuie să se țină seama de articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13, în măsura în care acesta precizează că, printre altele, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază prin raportare la toate celelalte clauze ale contractului. În această privință, din moment ce, potrivit preambulului Circularei 5/1994, ratele IRPH includ efectul comisioanelor, poate fi relevant să se examineze natura comisioanelor stipulate eventual în alte clauze ale contractului în discuție în litigiul principal, pentru a verifica dacă există un risc de dublă remunerare a anumitor prestații ale creditorului.

- 68 Revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia situația în discuție în litigiul principal ținând seama de indicațiile menționate la punctele 67-51 din prezenta hotărâre, după ce va verifica elementele care țin de cadrul factual al acestei cauze și de cadrul juridic național.
- 69 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că articolul 3 alineatul (1), precum și articolele 4 și 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că, pentru a aprecia transparența și caracterul eventual abuziv al unei clauze dintr-un contract de împrumut ipotecar cu rată variabilă care desemnează, drept indice de referință pentru revizuirea periodică a ratei dobânzii aplicabile acestui împrumut, un indice stabilit printr-o circulară care a fost publicată oficial, căruia i se aplică o majorare, este relevant conținutul informațiilor cuprinse într-o altă circulară, în care se menționează necesitatea de a aplica acestui indice, având în vedere modul său de calcul, o marjă negativă în vederea alinierii respectivei rate a dobânzii la rata de pe piață. Este de asemenea relevant aspectul dacă aceste informații sunt suficient de accesibile unui consumator mediu.

### **Cu privire la cheltuielile de judecată**

- 70 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

**Articolul 3 alineatul (1) și articolele 4 și 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii**

**trebuie interpretate în sensul că**

**pentru a aprecia transparența și caracterul eventual abuziv al unei clauze dintr-un contract de împrumut ipotecar cu rată variabilă care desemnează, drept indice de referință pentru revizuirea periodică a ratei dobânzii aplicabile acestui împrumut, un indice stabilit printr-o circulară care a fost publicată oficial, căruia i se aplică o majorare, este relevant conținutul informațiilor cuprinse într-o altă circulară, în care se menționează necesitatea de a aplica acestui indice, având în vedere modul său de calcul, o marjă negativă în vederea alinierii respectivei rate a dobânzii la rata de pe piață. Este de asemenea relevant aspectul dacă aceste informații sunt suficient de accesibile unui consumator mediu.**

Semnături